

Səlim BABULLAĞLU:

"Sülhün damarlarından ədalətin qanı axmasa olmur..."

Qərb ədiblərinin sorğusuna cavab

Un'intervista al poeta azero Salim Babullaoglu sulla ripresa del conflitto nel Nagorno Karabakh. Questo è il punto di vista di un poeta azero. Ospiterei anche quello di un poeta armeno.

Xəbər verdiyimiz kimi, şair Səlim Babullaoglu sentyabr ayının 28-də dünyanın 25 ölkəsinin 70-dən artıq yazarına Ermənistanın son hərbi təcavüzü ilə bağlı müraciət göndərmişdir. Sonradan müraciətlə bağlı bir xeyli məktublar və sorğular daxil oldu. Həmin sorğulardan birinə Babullaoglu-nun cavablarını təqdim edirik.

- On illərdir Dağlıq Qarabağ Ermənistan və Azərbaycan arasında konflikt predmetidir. Son günlər onsuz da kövrək olan sülh pozulubdur. Bunu necə izah edərdiniz? Rusiya və Türkiyənin rolu nə qədərdir bu məsələdə?

- SSRİ dövründə Azərbaycan Sovet Respublikasının tərkibində muxtar vilayət statusu olan Dağlıq Qarabağ tarixən Azərbaycanın bir hissəsi olan böyük Qarabağın parçasıdır. Bugünkü müharibə isə əvvəl çar Rusiyasının Qafqaz siyasətinin, sonra isə işğal davam edən sovet Rusiyasının mirasıdır. Rus çarı Pyotrun Qafqaz siyasəti ilə bağlı tövsiyələrini oxumusunuz. Çağdaş Rusiya, nə qədər təəssüf doğursa da, çar və sovet dövrünün prinsiplərindən hələ əl çəkməyib. Ümid edirəm, bu fikirlərimi rus dilinə, ədəbiyyatına və sadə rus adamına xoş münasibətimlə qarşıdırmayacaqlar.

Problemin yaxın tarixi belədir ki, ötən əsrin 80-ci illərinin sonu, 90-cı illərin əvvəlləri, keçmiş Sovetlər İttifaqının süquta yuvarlandığı və Azərbaycana qarşı böyük qərəz göstərdiyi dövrdə ermənilər, Azərbaycan Sovet Respublikasının "Dağlıq Qarabağ" ərazisini Ermənistanla birləşdirmək istədilər. Qanlı prosesi başladılar. İlk əvvəl Ermənistan Sovet Respublikasının 8 min kv.km.-lik hissəsindəki 172 yaşayış məntəqəsindən həmişə o ərazilərdə yaşamış 250 000 Azərbaycan türkünə və 18 000 kürdü öz doğma evlərindən qovdular. Onlar Azərbaycana köçürüldü. Sonra Dağlıq Qarabağın 5 rayonu, üstəgəl, ətraf 7 rayondan 785 000 nəfər insan çıxarıldı. Ermənistandan və Dağlıq Qarabağdan qovulanların ümumi sayı 1 000 000 nəfəri aşdı; o dövrdə hər 7 azərbaycanlıdan 1 nəfəri qaçqına çevrildi. Bu illər ərzində Ermənistanın və havadarlarının təcavüzündən 30 min nəfərə yaxın azərbaycanlı həlak oldu, 100 min nəfər yaralandı, 50 min nəfər xəsarət alıb ölüldü. Bu gün Azərbaycan ərazisinin 20 faizi işğaldadır, 1 000 000 nəfər azərbaycanlı qaçqın var. Amma Azərbaycanın müstəqilliyini bütün dövlətlər, o cümlədən

İtaliya da həmin müvəqqəti itirilmiş 20 faizlə bərabər tanıyır. 30 ildir ki, biz belə yaşayırıq. Adı sülh olan, hər gün silah səsləri eşidilən durumda. Destructiv pozisiyası ilə hər dəfə danışıqları pozan Ermənistan rəhbərliyi beynəlxalq hüququ qəbul etmir. 1992-ci ildə yaranan, 1997-ci ildən ABŞ, Rusiya və Fransanın həmsədr olduğu, problemi həll etməyə borclu ATƏT-in Minsk qrupu Azərbaycana və Qarabağa, eləcə də Ermənistanla çoxsaylı "turistik səfərlər" gerçəkləşdirir, sülhlə bağlı növbəti tövsiyələr verir. Bu qədər. Halbuki, BMT Təhlükəsizlik Şurası münacişə ilə bağlı 822, 853, 874, 884 sayılı qətnamələr qəbul edib ki, hər bir qətnamədə də Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycan topraqlarından dərhal geri çəkilməsi tələb olunur.

Türkiyənin konfliktə, onun qızışdırılmasında rolundan danışmaq olmaz. Bu, tarixən Rusiyaya bağlı, bu gün isə ABŞ, Rusiya və Fransanın təsiri altında olan problemdir. Mənə bir məqam aydındır - bu dövlətlər problemi ədalətlə həll etmək istəmirlər. Halbuki, lazım olanda problemlər 1 günə, yaxud 1 həftəyə də həll edilir. Bunu bilən Ermənistan 30 ildir ki, müvəqqəti sülhü və hərbi torpaqları ələndə saxlamaq üçün oyuncaq və vasitə olaraq istifadə edib. Eyni məqsədlə yeni hərbi əməliyyatlara başlayıb. Bizim isə səbrimiz daşıb. Türkiyənin adı boşuna hallandırılır. O, Minsk qrupunun üzvü deyil. Əlbəttə ki, Azərbaycana mənavi dəstək verir. Bir şeyi də bilmək lazımdır. Hərbi əməliyyatlar Azərbaycanla Ermənistan arasında getsə də, yalnız Azərbaycan ərazisində baş verir. Başqa sözlə, indi baş verənləri ölkə ərazisinin terrorçu və separatçılardan təmizləmə kimi də qiymətləndirmək mümkündür.

- Dinlər, dinlərdəki fərqlər konfliktə necə təsir göstərir sizə?

- Müharibələrin tarixinə baxsanız, dərin-dən məhz dini baxış fərqi görəcəksiniz - üz-dən qavranan ehkamlarının yanlış yozumunu. Qarabağ konfliktini ilə bağlı real səhnə kimin və hansı təsirin böyük olduğunu öz-özlüyündə göstərir deyə, mən bu haqda çox danışmaq istəmirəm. Yalnız bir məqamı demək istəyirəm: Azərbaycan monomilli və monokonfessional Ermənistandan fərqli olaraq müsəlmanların (sünni və şiələrin), xristianların (katolik, pravoslav və protestantların), yəhudilərin, onlarca millət, xalq və etnik qrupların mehribanlığla yaşadığı bir ölkədir.

- Məsələnin eskalasiyası bütün Qafqaz regionuna yayılı bilərmə?

- Bəli, belə bir təhlükə var. Regionun böyük gücləri olan Rusiya, Türkiyə və İranın Qafqaza baxışları toqquşa bilər. Bu isə zəncirvari reaksiya verə bilər. Miqyas xeyli böyüyə bilər. Bu gün kiçik görünən ədalətsizlik bumeranq effekti verir. Belə faktlar çoxdur müharibələr tarixində.

- Qərb dövlətlərinin problemin həllindəki rolunu necə qiymətləndirirsiniz?

- Problemlə məşğul olan 3 dövlətin adımdı. Amma onlar problemi ədalətlə həll etməyi yox, onu dondurmaq və sonsuz qədr saxlamağı düşünür. Mümkün olmayacaq. Hec bir azərbaycanlı bununla razılaşmayacaq. 100 il də keçsə. Çünki sülh bərqərar olmuş ədalət və razılıqdır, əsla donmuş narazılıq deyil.

Fikirləşirəm ki, Fransa, ümumiyyətlə, Minsk qrupunda həmsədr olmamalıdır. Niyə onların yerinə İtaliya olmasın. Üstəgəl, bu qrupda həmsədr kimi mütləq Türkiyə də təmsil olunmalıdır. Həmsədr kimi. Mövcud format fiaskoya uğrayıb, bundan sonrakı effektivliyi şübhəlidir.

- Mədəniyyət xadimi, ədəbiyyatçı kimi hesab etmirsinizmi ki, hər iki tərəfin ziyalıları görüşüb hansısa işləri görə bilər?

- Moskvada və Londonda erməni yazıçıları ilə müxtəlif formatlarda görüşmüşəm. Söhbətlər effekt verməyib. Bilirsiniz niyə, çünki başa düşürlər ki, Azərbaycan müstəqil dövlətdir. Qarabağ da onun tərkib hissəsidir, özü də Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyan ölkələr Azərbaycanı Qarabağla bərabər tanıyırlar. Bu realığı qəbul edən istənilən erməni ziyalı, hətta siyasətçisi ilə müzakirələrdə yenə də iştirak edə bilər. Hətta Ermənistan belə, Dağlıq Qarabağı müstəqil dövlət kimi tanımayıb. Bunun nə demək olduğunu düşünün.

- Oxucularımız üçün poetik sülh mesajı verə bilərsinizmi?

- Biz şairik. Hər nə qədər savaştan bəhs etsək də, güllə altında şeir yazmağın mümkünsüzlüyünü bilirik. Sülh bizə çox lazımdır. Amma bizə ədalət daha çox lazımdır. Sülhün damarlarından ədalətin qanı axmasa olmur. Bir müdrik dostum var. Bir gün dedi ki, dünyada vur-tut 6 adam vardı. Adəm, Həvva, Habil, Qabil və onların iki bacısı. Və Qabil Habil öldürdü. Bu, bəşəriyyətin altıda bir hissəsi deməkdir axı. Belə çıxır, həm də Birinci Dünya müharibəsiymiş. O bir nəfər altıda bir nisbətiylə indiki dünya əhalisinə baxanda 1 milyard 200 milyon insan deməkdir. Görünür, dinlər bir insanı öldürdünə bəşəriyyəti öldürdün deyəndə həm də bunu nəzərdə tutmuşlar. Və görünür, ilk gündən savaştan dünyamızın adı sülhdürsə, soyadı savaştır təəssüf ki...

Bir şeir oxuyum sizə:

*Şahidlər xiyabanında
düşmə daşlarını yağış qaraldıb.
Qoca əynəyinin şüşəsində
muncuqlanmış damcılar silir.
Adlar, şəkillər dəyişir,
ölüm tarixləri işə eyildir:
iyirmisi, birinci ay, daxsanıncı il.
İrəliləyir, naməlum şəhid məzarının
qara marmar lövhəsində
öz əksini görüb dixinir.*